

belijze soeken, gebaseerd
mit her BRE pols boek (Hoewel
zonder zijn)

muzeel!

1914
1915
1916

Senne

#KLAS MET INKTVLEKKEN

EDUCATIEF PAKKET - 3DE GRAAD LAGER ONDERWIJS

TURNHOUT

KLAS MET INKTVLEKKEN

Educatief pakket - 3de graad lager onderwijs

INDEX

1. Turnhout, stad van m'n hert - <i>Stadsontwikkeling</i>	7
1.1 Opdracht individueel of in duo	7
1.2 Reflectie stad Turnhout vroeger en nu	7
1.3 Verhaal schrijven	9
2. Vers van de pers - <i>Media</i>	10
2.1 Reflectie media vroeger en nu	10
2.2 Klasgesprek mediawijsheid	11
2.3 Aan de slag met de Kempenaar	12
2.4 Een social media account	13
3. Een dag uit het leven van... - <i>Sociale ongelijkheid</i>	14
3.1 Reflectie over sociale ongelijkheid	14
3.2 Mannekinsbladen	15
3.3 Zelf een mannekinsblad maken en drukken: een dag uit het leven van	15
3.4 Mannekinsblad van Senne van tekst voorzien	17
4. De klok tikt! - <i>Tijd</i>	18
4.1 Reflectie over tijd/klok	18
4.2 Vrije tijd	19
4.3 Het meten van tijd	19
4.4 Zelf meetinstrumenten maken	20
5. Get up, stand up - <i>Kinderrechten</i>	21
5.1 Reflectie over de rechten van het kind toen en nu	21
5.2 Reflectie over kinderarbeid nu	23
5.3 Debat	24
5.4 Campagne	25
6. De straat op! - <i>Street art</i>	26
6.1 Reflectie over street art	26
6.2 Street art in eigen omgeving (<i>of online</i>)	26
6.3 Zelf street art maken	27
7. Den schoonen historie van't Nederlandsch	28
- <i>Geschiedenis van het Nederlands</i>	
7.1 De Kempenaar uitpluizen	28
7.2 Reflectie over onze taal nu	30
7.3 Artikel of fragment herschrijven in hedendaags taalgebruik	30

Beste leerkracht,

Voor jou ligt het educatieve pakket van *Kind met inktvlekken*. Misschien heeft je klas de wandeling al achter de rug, misschien moeten jullie er nog aan beginnen. Dit pakket focust op lessuggesties na de wandeling, maar biedt evengoed inspiratie om met je leerlingen aan de slag te gaan voor en tijdens de route.

We bieden een reeks lessuggesties aan, die je zo kan gebruiken maar evengoed kan je zaken toevoegen, schrappen en aanpassen naar je eigen interesses en noden en die van je klasgroep. Bij elke lessuggestie vermelden we verschillende leerdoelen om duidelijk te maken hoe de lesmomenten aansluiting vinden bij een aantal eindtermen. Zowel het verhaal van *Kind met inktvlekken* als deze lessuggesties bieden historische context, maar het is ook een uitnodiging om jezelf, samen met je leerlingen, verder te verdiepen in thema's die nauw verbonden zijn aan het verhaal en de wandeling.

Het verhaal *Kind met inktvlekken* is een tijdreis en biedt heel wat mogelijkheden om te reflecteren op diverse aspecten uit het leven vroeger en nu. Dat is ook wat we met dit lespakket willen doen.

We benaderen het verhaal daarbij op vier verschillende manieren:

1. Het verhaal als taalbad
2. Het verhaal als blik op de wereld en uitnodiging tot dialoog
3. Het verhaal als kunstwerk
4. Het verhaal als storytelling en beleving

Bij dit pakket bestaat een koffer met tastbare materialen die je tijdens de lessen kan gebruiken. Er is ook een digitaal bronnenboekje dat je meer achtergrondinformatie biedt als leerkracht of waar je je samen met de leerlingen in kan verdiepen.

We integreerden heel wat voorstellen voor creatieve verwerkingsopdrachten. Stuur je de *Kunst met inktvlekken*-creaties die in de klas gemaakt werden graag de wereld in via social media? Gebruik dan de hashtag

#KLASMETINKTVLEKKEN.

VOOR DE WANDELING

Peil voor de wandeling al eens bij de leerlingen wat ze al weten over de thematieken kinderarbeid, kinderrechten, sociale rechten, industrialisatie... (*voorkennis activeren*). Maak, indien mogelijk, gebruik van een tijdslijn in de klas om de periode te situeren in de geschiedenis.

Leg verbanden met lesinhouden die jullie eventueel al behandelden. Misschien verscheen één van de onderwerpen recent nog in de actualiteit of kwam iemand er in het dagelijks leven mee in aanraking.

Vb.

- + Winkelketens als H&M zetten almaar meer in op 'schone industrie'. Dit heeft betrekking op het milieu, maar evengoed op arbeidsomstandigheden.
- + In verkiezingsperiodes gaat er veel aandacht naar sociale rechten, betere lonen...
- + ...

TIJDENS DE WANDELING

Wanneer je de wandeling doet met een gids van Stad Turnhout, zal die je meenemen doorheen het verhaal. Als je ervoor kiest om op stap te gaan met de audiogids, is het zinvol om regelmatig met je leerlingen in gesprek te gaan bij de verschillende muurschilderingen. Zo kan je de betrokkenheid bij het verhaal en de thema's verhogen.

Voor elke muurschildering kan je samen met de leerlingen voorspellingen doen: Wat zou er gebeuren? Waarom denk je dat? Nadien kan je terugkoppelen: Klopte je veronderstelling? (Begrijpend luisteren, terugblikken, vooruitblikken). Probeer, waar mogelijk, verbanden te leggen met de leefwereld van de leerlingen.

Hieronder volgen uitgebreide lessuggesties om naar hartenlust mee aan de slag te gaan in je klas.

3° GRAAD LAGER ONDERWIJS

lessuggesties na de wandeling (*verwerking in de klas*)

Bij dit lespakket hoort een **koffer** met tastbare materialen die je in het Speelkaartenmuseum kan ontlenen om tijdens de lessen te gebruiken. Het merendeel van het materiaal vind je eventueel ook terug in de **digitale koffer** die online staat. Het **digitaal bronnenboekje** biedt je als leerkracht meer achtergrondinformatie en de eindtermen aan. Je kan je er ook samen met de leerlingen in verdiepen.

1. TURNHOUT, STAD VAN M'N HERT - *Stadsontwikkeling*

Net als alle andere steden ziet Turnhout er vandaag helemaal anders uit dan aan het einde van de 19de eeuw. De straten, de gebouwen, de oppervlakte... Het spreekt tot de verbeelding als je je het stadsleven uit die tijd probeert voor te stellen. De oude afbeeldingen van Turnhout nemen je mee terug in de tijd.

Koffermateriaal (ook digitaal beschikbaar):

- + Een kaart van Turnhout uit de 19de eeuw
- + Foto's van Turnhout aan het einde van de 19de eeuw

1.1 OPDRACHT INDIVIDUEEL OF IN DUO

Laat de leerlingen op zoek gaan naar een hedendaagse kaart van Turnhout. Waar kan je die vinden?

(Je kan ervoor kiezen om leerlingen zelf op zoek te laten gaan op het internet of bij de toeristische dienst.)

1.2 REFLECTIE STAD TURNHOUT VROEGER EN NU

Bestudeer samen de 19de eeuwse kaart van Turnhout. Laat leerlingen zich properen te oriënteren.

- **Welke plaatsnamen ken je?**
(sommige werden in die tijd anders geschreven dan nu)
- **Vergelijk beide kaarten. Wat zijn gelijkenissen en verschillen?**
- **De stad is nu veel uitgebreider. Hoe is dit zo gegroeid? Wat heeft het verhaal van Senne hiermee te maken?**

De groei van industrie in de steden, o.a. in Turnhout, zorgde voor een toename van de werkgelegenheid, wat landbouwers naar de steden lokte om daar een leven op te bouwen. Werken op het land en huishijverheid werden ingeruild voor een leven als fabrieksarbeider. In Kind met inktvlekken is die evolutie volop aan de gang.

Er was weinig 'plaats' om te ontspannen in die steden, bv. in openbare parken of speeltuinen. Sta stil bij de plaatsen waar we Senne te zien krijgen in Kind met inktvlekken.

- **Waar leeft hij?**
- **Denk je dat hij tijd heeft om buiten te spelen?**
- **Heeft hij contact met de natuur?**

Hij leeft voornamelijk thuis, in de fabriek, en ook op café.

Het concept van 'stadsplanning' bestond toen nog niet zoals nu en zou pas in latere decennia belangrijker worden. Er stonden progressieve denkers op met voorstellen voor meer leefbare steden, zoals bv. tuinsteden of tuinwijken in bestaande steden¹.

De woonomstandigheden van de arbeiders in die steden waren erbarmelijk. Arbeiders woonden vlakbij de fabrieken in kleine huisjes. Door de snelle urbanisatie werden de huizen snel en dicht op elkaar gebouwd, zonder riolering of waterleiding, wat leidde tot het ontstaan van onhygiënische sloppenwijken.

¹ Een voorbeeld in Turnhout is de tuinwijk van 163 die vanaf 1922 werd opgetrokken rond het Volksplein, volgens een vooruitstrevend stedenbouwkundig plan van o.a. Jan Crols.

In Kind met inktvlekken woont Senne samen met zijn ouders en vijf broers en zussen in een klein huisje in het Driezenstraatje, waar arbeiders en kantwerksters woonden. De woning heeft maar enkele kamers en ze moeten een pomp delen met hun burens. Ze betalen huishuur aan de fabrieksbaas en die huur is hoog omdat er zoveel mensen in de stad willen wonen.

Bekijk de oude foto's van Turnhout.

- **Welk gevoel geeft het je als je naar de oude foto's kijkt?**
- **Hoe zou het geweest zijn om als kind in 1892 in zo'n stad te leven?**
- Beeld je in dat jij een kind bent in 1892.
Welke plaatsen in of rond de stad zouden een rol spelen in je dagelijks leven in die tijd?
Vertel waarom je deze plaatsen hebt gekozen.

1.3 VERHAAL SCHRIJVEN

De leerlingen kunnen een verhaal schrijven vanuit het perspectief van een kind van 10-12 jaar in 1892. De plaatsen die ze op de kaart aanduiden, krijgen een rol in het verhaal.

Als leerkracht kan je één of meerdere aandachtspunten selecteren bij het schrijven van het verhaal:

- *Opbouw: inleiding, midden, slot*
- *Een boeiende plotwending*
- *Omschrijving van de omgeving en activiteiten a.d.h.v. rijke bijvoeglijke naamwoorden.*
- *Eén of meerdere originele personages*
- ...

KLAAR?
DEEL JE CREATIE VIA SOCIAL MEDIA EN GEBRUIK DE HASHTAG
#KLASMETINKTVLEKKEN.

2. VERS VAN DE PERS - Media

Nieuwsbronnen en (social) media in het algemeen spelen een grote rol in ons dagelijks leven. Eind 19de eeuw was de papieren krant de voornaamste nieuwsbron. In Turnhout was dit *De Kempenaar*. Op het eerste gezicht helemaal anders dan wat we vandaag kennen en toch zijn er gelijkenissen. Speciaal voor *Kind met inktvlekken* werd een uitgave van *De Kempenaar* ontworpen. Deze is opgebouwd als een 19de-eeuwse krant en bestaat grotendeels uit echte krantenartikelen uit die periode.

Koffermateriaal (ook digitaal beschikbaar):

- + Afdruk *De Kempenaar* ontworpen voor *Kind met inktvlekken*
- + Afdrukken van originele exemplaren van *De Kempenaar*

2.1 REFLECTIE MEDIA VROEGER EN NU

Hoe zou het nieuws over het ongeval van Senne zich in 1892 verspreid hebben?

Dit zal in eerste instantie van mond tot mond gebeurd zijn, en daarna ook via de geschreven pers, wat geïllustreerd wordt in De Kempenaar. Pas in het begin van de 20ste eeuw ontstaat er geleidelijk aan een echte visuele cultuur, en de intrede van nieuwe media, zoals radio, film en televisie.

Het begin van de massaproductie van papier in de 19de eeuw en de toenemende geletterdheid bij de bevolking zorgden voor goedkopere prijzen en een grotere verspreiding van kranten.

*Dankzij de evolutie van druktechnieken (lithografie, halftoon) worden er vanaf ca. 1900 afbeeldingen en foto's gebruikt in de krant. Dit zou bijdragen tot het ontstaan van een meer 'visuele cultuur', die ondertussen gigantische proporties heeft aangenomen. In *De Kempenaar* is dit nog niet het geval.*

De mannekenbladen (zie lessuggestie 3) vormen wel een mooi voorbeeld van de druktechnieken die bestonden voor illustraties.

Hoe zou zulk nieuws zich vandaag verspreiden?

2.2 KLASGESPREK MEDIAWIJSHEID

Kinderen komen al op jonge leeftijd in aanraking met nieuwe media. Zij hebben van nature de nieuwsgierigheid om deze mediawereld te ontdekken. Bij deze lessuggestie is het interessant om met hen in gesprek te gaan over het gebruik ervan.

Eventuele vragen:

- **Welke media gebruiken jullie allemaal? Met welk doel?**
(informatie, entertainment, creativiteit...)
- **Wat zijn eventuele gevaren van (social)mediagebruik nu? Hoe gaan jullie daarmee om?**
(privacy, fake news, clickbait, cyberpesten...)
- **Welke ervaringen willen jullie hierrond delen?**
- **Kan je je ertegen wapenen? Hoe kan je je ertegen wapenen?**
- ...

NUTTIGE LINKS:

- [Mediawijs](#)
- [Klasse](#)

2.3 AAN DE SLAG MET DE KEMPENAAR

Je kan stilstaan bij de krant uit de 19de eeuw. Bestudeer samen de verschillende digitale exemplaren van *De Kempenaar* en maak een vergelijking met de hedendaagse krant (gelijkenissen en verschillen).

Let hierbij op:

- + *Het ontbreken van secties, zoals binnenlands nieuws, buitenlands nieuws, ... : alle info (ook advertenties) wordt gewoon na elkaar opgelijst, wat kan verklaard worden door de volledig manuele productietechniek van toen*
- + *Het ontbreken van visueel materiaal*
- + *Het taalgebruik*

Vragen en opdrachten hierbij kunnen zijn:

- **Welke inhoud (rubrieken) komen aan bod?**
- **Wat vertelt dit over het leven aan het einde van de 19de eeuw?**

Je zou kunnen zeggen dat *clickbait* ook al aan het einde van de 19de eeuw bestond.

- **Welk artikel in de speciaal voor *Kind met inktvlekken* ontworpen editie van *De Kempenaar* wijst hierop?**
- **Wat vertelt de titel en wat vertelt het artikel?**
(Moordpoging te Beerse)
- **Ga op zoek naar voorbeelden van *clickbait* in hedendaagse media.**

2.4 EEN SOCIAL MEDIA ACCOUNT

Laat de leerlingen in de huid kruipen van één van de personages van *Kind met inktvlekken* en laat hen (*in duo of groep*) een social media account aanmaken in naam van dat personage.

1. **Maak eerst een chronologisch overzicht van een aantal belangrijke gebeurtenissen in het verhaal.**
2. **Plaats bij iedere gebeurtenis een post.**
3. **Bedenk bijkomende manieren om het leven en de ervaringen van je personages zichtbaarheid te geven op dat platform.**
4. **Een mogelijkheid is ook om de klas in groepen te verdelen: laat iedere groep een ander personage voor hun rekening nemen.**

3. EEN DAG UIT HET LEVEN VAN ... - Sociale ongelijkheid

In het verhaal van Senne zijn de verschillen in sociale klassen erg voelbaar. Dit bepaalde sterk het dagelijks leven van volwassenen én kinderen. Zo ziet het leven van Mevrouw Dessauer er helemaal anders uit dan dat van Senne en zijn familie.

Koffermateriaal (ook digitaal beschikbaar):

- + Verschillende mannekensbladen
- + Mannekensblad "Kind met inktvlekken" (met en zonder tekst)
- + Aquarelschetsen van de muurschilderingen van Dido Drachmann
- + Blanco mannekensblad

Bronnenboekje:

- + bron 1

3.1 REFLECTIE OVER SOCIALE ONGELIJKHEID

Bij dit thema is het belangrijk dat iedereen een beeld heeft van wat sociale ongelijkheid kan betekenen. Wees je hierbij als leerkracht bewust van eventuele gevoeligheden. Deze thematiek kan persoonlijke verhalen naar boven brengen.

- **Wat betekent 'sociale ongelijkheid'?**
- **Waarom zie je de verschillen in het verhaal van Senne?**
- **Zijn zulke verschillen vandaag nog voelbaar?**
Bij ons en/of elders?
- **Welk gevoel geeft dit?**
- **Kan dit opgelost worden?**
- ...

3.2 MANNEKENSBLADEN

Bekijk samen de originele mannekensbladen uit de 19de eeuw uit de koffer. Ook via deze links vind je tal van voorbeelden:

- [Prentfabriek](#)
- [Erfgoed in zicht](#)
- [Consciencebibliotheek](#)

Meer informatie over 'mannekensbladen' of 'centsprenten' vind je als bron 1 in het bronnenboekje.

3.3 ZELF EEN MANNEKENSBLAD MAKEN EN DRUKKEN: EEN DAG UIT HET LEVEN VAN

Het verhaal *Kind met inktvlekken* illustreert heel duidelijk de ongelijkheid tussen de levens van Senne en Mevr. Dessauer.

- Bespreek de verschillen die aan bod komen in het verhaal of die je eventueel zelf nog kan bedenken.
- Ken je concrete hedendaagse situaties waarin de verschillen duidelijk zijn?
- Bekijk en bespreek ook de aquareltechniek die Dido Drachman gebruikte. Je kan hiervoor de originele schetsen van de muurschilderingen uit de (digitale) koffer gebruiken.
 - + **Wat kan je vertellen over het kleurgebruik?**
 - + **Welke sfeer wekt dit op?**
 - + ...

Laat de leerlingen in duo twee mannekinsbladen maken waarbij per mannekinsblad een dag uit het leven van twee hedendaagse personages wordt weergegeven. Ook hier is er een duidelijk verschil tussen de beide personages. De personages kunnen echt of fictief zijn. (vb. een dag uit je eigen leven en dat van je grootste idool).

OF

Laat de leerlingen in duo twee mannekinsbladen maken waarbij het ene mannekinsblad een dag uit het leven van Senne weergeeft en het andere een dag uit het leven van Mevr. Dessauer. Doorloop samen de stappen om tot een eindresultaat te komen:

1. Personages bepalen

Over wie gaat het verhaal? Hoe oud zijn ze, hoe zien ze eruit, waar wonen ze, wat is hun relatie tot elkaar?

2. Omgeving bepalen

Waar en wanneer speelt het verhaal zich af? Welke elementen in je tekeningen tonen dit?

3. Korte inhoud bepalen

Wat is het centrale probleem van je verhaal? Wat zal gebeuren in het begin, midden, slot?

4. Een eerste schets maken

Maak een eerste schets waarin je het aantal vakjes bepaalt en in grote lijnen bepaalt wat er in elk vak komt. Denk ook aan perspectieven en 'camerastandpunten' waarbij overzicht en close up elkaar kunnen afwisselen.
(Je kan als leerkracht het aantal vakken op voorhand bepalen)

5. Definitieve versie: (drie opties)

- 1) zwart-wit versie tekenen en aquarel afwerken in de klas
- 2) gekleurde versie drukken in het museum
- 3) zwart-wit versie drukken in het museum en aquarel afwerken in de klas

Optie 1: Afwerking in de klas

De leerlingen tekenen een definitieve versie. Gebruik best stevig A3 tekenpapier. Teken eerst met potlood en overtrek eventueel met fijne zwarte stiftjes. Spreek af hoe de tekeningen van tekst voorzien worden (*geschreven op schrijflijnen, getypt en geprint...*).

OF

Optie 2: Kartonkerftechniek in het Speelkaartenmuseum

In het jeugdatelier werken ze hun drukvorm uit in kartonkerftechniek. De illustraties worden als witte lijntekeningen in gekleurde vlakken rechtstreeks op een A3 vel gedrukt.

*Makkelijker niveau,
kortere duurtijd = ca. 1 mannekinsblad per 2 leerlingen.*

OF

Optie 3: Droge naald techniek in het Speelkaartenmuseum.

De leerlingen krassen met een naald de meegebrachte ontwerpen in plexiplaat. De zwarte lijntekeningen worden op losse vochtige velletjes papier gedrukt. De resultaten van deze diepdruk nemen ze mee naar de klas waar ze verder afgewerkt kunnen worden met aquarelverf en samengesteld tot een mannekinsblad.

*Moeilijker niveau,
langere duurtijd = ca. 1 à 3 prenten per leerling
= ca. 3 à 6 mannekinsbladen per klas*

Maak een afspraak met het museum via [· Speelkaartenmuseum](https://www.speelkaartenmuseum.be) of mail naar [· museumworkshop@turnhout.be](mailto:museumworkshop@turnhout.be)

3.4 MANNEKENSBLAD VAN SENNE VAN TEKST VOORZIE

Ga aan de slag met het mannekinsblad van Senne waar geen tekst voorzien is. Laat leerlingen als schrijfpodracht de tekeningen van een passende tekst voorzien.

Als leerkracht je kan hierbij zelf een aantal aandachtspunten of afspraken kiezen (zinsbouw, rijke woordenschat, rijm ...). Het kan interessant zijn om nadien de verschillende interpretaties bij elkaar te leggen.

4. DE KLOK TIKT! - Tijd

In het fabrieksleven speelde tijd een cruciale rol. Sinds de uitvinding van de klok loopt het leven heel wat efficiënter. De klok laat de machines op tijd draaien en producten van de band rollen. En de prikklok regelt het leven van de arbeiders. Het recht op vrije tijd zoals we dat vandaag kennen, bestond nog niet.

Koffermateriaal:

- + De Kempenaar ontworpen voor Kind met inktvlekken (ook digitaal)
- + Fragment uit woordenboek Van Dale uit 1898 (ook digitaal)
- + Instrumenten om tijd te meten: zandloper, chronometer, 24u-kaars

Bronnenboekje

- + Bron 2 & bron 3

4.1 REFLECTIE OVER TIJD/DE KLOK

Niet alleen aan het einde van de 19de eeuw was tijd belangrijk, ook wij ontkomen niet aan de tikkende klok: op tijd op school zijn, de trein halen, hobby's, schermtijd ... Binnen dit gegeven is het interessant om met je leerlingen in gesprek te gaan over de rol van tijd vroeger en nu. Eventuele vragen hierbij:
(Meer informatie over tijd vind je in het bronnenboekje, bron 2.)

- **Waarom is het meten van tijd ontstaan?**
- **Waarom was tijd zo belangrijk in het fabrieksleven?**
(Om dit belang aan te tonen, kan je het stukje in de Kempenaar bekijken waar de boetes opgesomd worden voor een arbeider die zich niet aan de werktijden houdt)
- **Hoe organiseer jij je dag?**
Moet je vaak de klok in de gaten houden?
Welke rol speelt tijd in jouw dagelijks leven?
Waarom besteed je het meeste tijd?
- **Vroeger leefden mensen veel meer op het ritme van de natuur.**
Zouden we daar terug naartoe kunnen?

4.2 VRIJE TIJD

We vinden vrije tijd een vanzelfsprekendheid, maar was dat altijd zo? Vragen hierbij kunnen zijn:

- **Wanneer spreek je over vrije tijd?**
- **Wat is vrije tijd voor jou? Hoe vul je deze in?**
- **Is vrije tijd een recht? Waarom wel/niet?**
- ...

Bekijk deze korte video en reflecteer hier samen over :

• [School TV](#)

In de koffer zit speelgoed uit de tijd van Senne, voor tijdens de weinige vrije tijd die kinderen toen hadden. Weten jullie hoe je ermee aan de slag kan? Misschien is het nodig dat de leerlingen hier onderzoekwerk rond verrichten.
(Je vindt de speluitleg voor bikkelen, repen en meetje schieten in het bronnenboekje, bron 3.)

4.3 HET METEN VAN TIJD

We kennen uiteraard allemaal de klok, maar die heeft niet altijd bestaan. Er zijn nog heel wat andere manieren om de tijd te meten.

- **Welke manieren ken jij om de tijd te meten?**
(In de koffer zitten verschillende meetinstrumenten.)
Ken je er nog andere? Bekijk de meetinstrumenten en onderzoek hoe je ermee aan de slag kan.
- **Duurt tijd altijd even lang?**
Beleef je dit altijd op dezelfde manier?

Hier kan je korte experimenten doen rond tijdsbeleving met de klok en de meetinstrumenten uit de koffer. Vb. 5 minuten buiten spelen of 5 minuten in stilte zitten. Wat duurt het langst? ...

4.4 ZELF MEETINSTRUMENTEN MAKEN

Laat leerlingen, individueel, in duo of in groep, zelf instrumenten maken waarmee ze de tijd kunnen meten. Dit kunnen bestaande meetinstrumenten zijn, maar ze kunnen evengoed experimenteren met nieuwe ideeën. Hier kan de nadruk liggen op het onderzoeksproces en niet zozeer op het perfecte eindresultaat. Zo zijn 'Wat zijn de voorwaarden voor een nauwkeurig meetinstrument?' of 'Kan je achterhalen waarom het niet werkt?' interessante onderzoeksvragen.

Kies je ervoor de leerlingen een bestaand meetinstrument te laten maken (vb. zonnwijzer, een of zandloper), laat hen dan zelf onderzoeken hoe dit kan.

Laat in beide scenario's de leerlingen een ontwerp maken op papier. Ook het maken van een stappenplan voor het gebruik van hun meetinstrument is een interessante oefening.

NUTTIGE LINKS:

- [Natuurmonumenten - Maak een zonnwijzer](#)
- [Nerland - Zo werkt een zonnwijzer](#)
- [Nerland - De zonnwijzer](#)
- [Nemosciencemuseum - De zandloper](#)

KLAAR?
DEEL JE CREATIE VIA SOCIAL MEDIA EN GEBRUIK DE HASHTAG
*KLASMETINKTVLEKKEN.

5. GET UP, STAND UP - Kinderrechten

Het verhaal van Senne doet nadenken over wat het betekent om kind te zijn. Op 20 november 1989 werd het verdrag inzake de Rechten van het Kind aangenomen door de Verenigde naties. Dat is nog niet zo lang geleden. Het verhaal van Senne speelt zich af in een periode waarin zulke afspraken nog in de kinderschoenen stonden.

Koffermateriaal:

- + Poster Kinderrechten (ook digitaal)
- + Afdruk De Kempenaar ontworpen voor Kind met inktvlekken
- + Speelgoed uit het einde van de 19de eeuw

Bronnenboekje:

- + Bron 4

5.1 REFLECTIE OVER DE RECHTEN VAN HET KIND TOEN EN NU

Kinderarbeid was normaal, omdat de lonen in de fabrieken zo laag waren. Men kon niet rondkomen zonder dat vrouw en kinderen mee geld gingen verdienen. Kinderen werden behandeld als gewone arbeiders, maar ze verdienden minder en moesten dikwijls erg gevaarlijk werk doen omdat ze lenig genoeg waren om op moeilijke plaatsen tussen de machines te komen.

Een goed overzicht van de geschiedenis van kinderarbeid vind je op: [kinderarbeid-in-belgie](#)

Je vindt de tekst ook in het bronnenboekje Bron 4.

Deze documenten kunnen een aanknopingspunt vormen bij het reflecteren:

- Artikels in de 'Kind met inktvlekken' editie van *De Kempenaar*:

- "Wet op VROUWEN- en KINDERARBEID"

- "Uittreksels uit den Gemeente-Raad van Turnhout":
hier vind je argumenten voor en tegen; het artikel vormt zo ook een goed aanknopingspunt voor het debat dat later gevoerd kan worden
- "Internationaal Verdrag over de Rechten van het Kind", aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989
 - De volledige tekst, extra context en inspiratie vind je op:
 - [Kinderrechten](#)
 - Posters met de kinderrechten vind je ook in het koffertje.

Behandel de volgende vragen:

- Welke rechten vind je dat jij zou moeten hebben, als kind in onze huidige samenleving?
- Welke rechten hebben kinderen formeel, volgens de VN?
- Welke rechten had Senne in 1892?
- Hoe werd het leven van Senne verbeterd?
- Welke kinderrechten zijn sindsdien nog toegevoegd? Hoe is het leven van kinderen in Turnhout en omstreken veranderd sindsdien?

5.2 REFLECTIE OVER KINDERARBEID NU

Je kan ook de problematiek van kinderarbeid op wereldschaal verder uitdiepen. Tijdens de wandeling wordt hier al naar verwezen bij de mural van Zesar Bahamonte, 'Unity'.

Vragen hierbij kunnen zijn:

- Ben je hiervan op de hoogte?
- Waar in de wereld komt kinderarbeid voor? In welke sectoren gebeurt het vooral? Hoe oud zijn de kinderen?
- Hou je hier rekening mee als je spullen koopt?
- Hoe moet het probleem aangepakt worden?
- ...

NUTTIGE LINKS:

- [Unicef - kinderarbeid](#)
- [Mo.be - kinderarbeid in de vs](#)
- [Vrt - kinderarbeid stijgt voor het eerst in 20 jaar](#)

5.3 DEBAT

Laat de leerlingen met elkaar in debat gaan in het kader van de bovenstaande informatie omtrent kinderarbeid. Je biedt hierbij best een duidelijke stelling aan waar leerlingen in groepen argumenten pro en contra moeten verwoorden, eventueel na bijkomend opzoekwerk. Je kan als leerkracht de klas verdelen in een groep pro en contra. Hierbij ligt de nadruk meer op het onderbouwd argumenteren dan op de eigen mening. Geef de tijd om in groepjes argumenten te bedenken en maak duidelijke afspraken over het debat.

Mogelijke stellingen:

- 1. De ouders van Senne hadden hem nooit naar de fabriek mogen sturen.**
 - 2. Als kinderarbeid nu gebeurt, dan is dat altijd de schuld van de ouders.**
 - 3. Kinderarbeid moet gelegaliseerd worden in landen waar ouders zelf te weinig verdienen.**
 - 4. De leerplicht tot 18 jaar moet in België worden afgeschaft.**
 - 5. Sommige kinderen zijn niet gemaakt om naar school te gaan en zouden al op jonge leeftijd moeten kunnen gaan werken.**
 - 6. Als koper/consument kan je niks veranderen aan kinderarbeid. Alleen politici en fabrieksbazen kunnen dit.**
- ...

NUTTIGE LINKS:

- [Kinderrechten](#)
- [Kids Unicef](#)
- [Unicef - Kinderrechteneducatie](#)

5.4 CAMPAGNE

Laat de leerlingen een campagne uitwerken om mensen bewust te maken van een actueel probleem rond kinderrechten:

vb.

- + Leefomstandigheden van kinderen in de derde wereld
- + Kinderarbeid wereldwijd
- + Kinderarmoede in Vlaanderen
- + Toegankelijkheid van openbaar vervoer voor kinderen met een fysieke beperking
- + Lange wachtlijsten in de psychische gezondheidszorg
- + Tekort aan opvangplaatsen voor minderjarige asielzoekers
- + Schadelijke invloed van social media op mentaal welzijn van jongeren
- + ...

Bedenk een goede slogan, beeld en logo.

Ontwerp een poster en/of neem een kort filmpje op waarin je het probleem aankaart en mensen oproept om actie te ondernemen.

KLAAR?
DEEL JE CREATIE VIA SOCIAL MEDIA EN GEBRUIK DE HASHTAG
*KLASMETINKTVLEKKEN.

6. DE STRAAT OP! - Street art

Kind met inktvlekken is een uniek street art verhaal doorheen de stad. Als je door je stad of dorp loopt, kom je vast nog heel wat voorbeelden tegen. Onder de noemer street art vallen verschillende legale of illegale kunstuitingen in de openbare ruimte..

Koffermateriaal:

- + Vincent Willems, *Belgian Street Art Today* (2023)
- + Rafael Schacter, *World atlas of street art* (2023)

6.1 REFLECTIE OVER STREET ART

- Waarom maken kunstenaars street art?
Wat is de functie hiervan?
- Hebben jullie de muurschilderingen van *Kind met inktvlekken* als kunst ervaren?
- Wat is het verschil met graffiti?
Is graffiti kunst?
- ...

6.2 STREET ART IN EIGEN OMGEVING (of online)

Ga met de klas of in groepjes op zoek naar voorbeelden van street art in eigen stad of dorp.
Laat leerlingen foto's maken van street art die ze goed vinden en neem nadien de tijd om hen te laten vertellen over hun keuze.

6.3 ZELF STREET ART MAKEN

Ga nu zelf aan de slag. Er zijn heel wat originele manieren om street art te maken zonder een grote (blijvende) inbreuk op de openbare ruimte. Denk samen na over materialen en technieken. Maken jullie een groot klaskunstwerk of werken jullie in kleinere groepjes? Laat de leerlingen hun street art fotograferen en maak dit zichtbaar in de klas of op school.

INSPIRERENDE LINKS:

- [Land art](#)
- [Street art kids](#)

7. DEN SCHOONEN HISTORIEK VAN 'T NEDERLANDSCH - Geschiedenis van het Nederlands

Een taal is altijd in beweging. De geschreven en gesproken taal die wij kennen is niet meer dezelfde als die van het einde van de 19de eeuw en over vijftig jaar zal het Nederlands weer helemaal anders uitzien.

Koffermateriaal:

- + Afdruk *De Kempenaar ontworpen voor Kind met inktvlekken*
- + Fragment uit woordenboek *Van Dale uit 1898*

Bronnenboekje:

- + Bron 5

7.1 DE KEMPENAAR UITPLUIZEN

De Kempenaar biedt een mooie gelegenheid om stil te staan bij de evolutie van het Nederlands. Hoewel het speciaal ontworpen krantje een samenstelling is van artikels uit verschillende originele edities, is het taalgebruik wel authentiek.

- Lees samen enkele artikeltjes in *De Kempenaar*.
Laat de leerlingen zelf tot de constatacie komen dat de taal er anders uitziet.
- Kunnen jullie samen de betekenis van de teksten begrijpen of achterhalen?

INTERESSANTE LINK:

· [Sleutelmomenten in de geschiedenis van het Nederlands](#)

Woordenschat, grammatica, spelling

Je kan leerlingen in de verschillende edities van *De Kempenaar* zelf op zoek laten gaan naar frappante verschillen met ons hedendaags Nederlands, op vlak van woordenschat, grammatica en spelling. Ze kunnen bijkomend onderzoek doen in de pagina's uit het woordenboek uit de 19de eeuw.

Enkele voorbeelden:

- Woordenschat: gendarmen, arresthuis
- Grammatica: arbeid *der* door de wet, *den* priester Daens, *eene* grote opschudding, *hunne* eerste communie
- Spelling: communiekant, zietde, nadeele, werkmenschen, kandidaaten, industrieelen

Stijl

Opvallend aan het taalgebruik in de krant is dat er enerzijds dialectvormen (of wat wij nu als dialect beschouwen) aan bod komen, maar anderzijds, dat de algemene stijl nogal hoog dravend en stijf aandoet.

Bespreek deze vragen:

- **Welke uitdrukkingen en woorden zouden we nu als dialect categoriseren?**
bv. gendarmen, gelukkiglijk, pompiers, zietde niet goed
- **Kan je voorbeelden geven van taalgebruik dat nu niet meer gebruikt zou worden in de geschreven pers omdat het niet 'vlot' genoeg of te verouderd is?**
bv. van heinde en verre, onverwijld, daar (i.p.v. omdat), alhier, dan geschiedt zulks
- **Welke woorden gebruiken we vandaag dan?**

7.2 REFLECTIE OVER ONZE TAAL NU

Ga nu met de leerlingen in gesprek over taal en de verschillende taalvarianten die zij kennen en zelf hanteren.
Je vindt in het bronnenboek meer informatie over standaardtaal, tussentaal, dialect en straattaal.

- **Welke soorten taal worden er gesproken in België?**
- **Welke taal spreek jij?**
Standaardtaal, tussentaal, dialect of straattaal?
- **Spreek je met iedereen en in elke context dezelfde taal?**
- **Ken je straattaal?**
Hoe gaat dat?
Verstaat iedereen het?
- ...

Laat de leerlingen dezelfde tekst of zin in de verschillende vormen zeggen. De nadruk ligt hier op het plezier van met taal bezig te zijn.

7.3 ARTIKEL OF FRAGMENT HERSCHRIJVEN IN HEDENDAAGS TAALGEBRUIK

Laat de leerlingen een tekstfragment uit *De Kempenaar* herschrijven zoals het vandaag in de krant zou staan.

C.O.L.O.F.O.N

Kind met inktvlekken is een productie van Musea Turnhout in nauwe samenwerking met stripauteur Dido Drachman en schrijver Paul Govaerts.

Kind met inktvlekken wordt mede mogelijk gemaakt door de steun van Stad Turnhout, Rock Paper Pencil, Strip Turnhout, Erfgoed Noorderkempen en de Vlaamse overheid.

Een speciale dank aan

Anne-Mie Buelens · Benjamin Boutreur · Filip Cremers · Francis Stijnen · Gil Tack Herwig Kempnaers · Jef Floorizone · Joris Leemans · Leen Hendrickx · Lut Dubois Marie-Claire Latinne · Marije van Bouwel · Marleen Dufraing · Mies Paulussen Nik de Jongh · OpMaat (Ignace Cornelissen) · Ortwyn Arts · Riet Vanloo · Rob Daniëls Rogier Jansen · Rony Beyens · Peter Scholliers · Stijn Van Opstal · Sven Denis Tatyana Vayzer · Tom Monden · Treepack · de Warande · de Xaverianen

Dit lespakket werd ontwikkeld door Alison Luyten en Heleen De Munck van Collectief MOOS. (*Merkwaardig Onderzoek en Ontwerp van de Streek*) Een erfgoedvereniging met een hart voor erfgoed en creatief ontwerp.

www.collectiefmoos.be

Senne's m
op de foto's
die derin z

Ze heeft een holler
gezicht in haar eerste
schilderij en een 'longer'
gezicht in de latere
Josephine Dessauer
(1840 - 1904)

Musea Turnhout
Druivenstraat 18 • B-2300 Turnhout
+32 14 44 33 98 - www.turnhout.be/musea

Volg onze musea op en via 'Musea Turnhout'.

www.kindmetinktvlekken.be

Musea Turnhout omvat het Speelkaarten-, Begijnhof- en Taxandriamuseum.
Deze stedelijke organisatie wordt gesteund door de Vlaamse overheid.

